

4.02

főispán ur ö méltósága születésnapjának 70-ik évfordulója alkalmából.

— 1882. február 20-ra. —

Fölvirradt e szép nap, nagy ünnepünk van ma,
Ormós főispánnak születése napja,
S most midőn oly kedvező az alkalom,
Hadd zengjen szóm,
Ha már nincs dalom.

Hetven év, — szép idő,
Mit megérni magában is dicső;
Hát még, ha mellette vannak a szép erények
Mik őt ékesítik:
Jóság, nemes lélek.

Föl, föl! tehát honleányok!
Koszoruzzuk érdeműs fejét,
Kérjük reá az égnek áldását,
S Istent hogy nyujtsa hosszúra
Áldásűs életét.

Szálljon fejére égi-földi kincs,
Olyan, melynek mulandósága nincs;
S midőn az élet ily dicsőn halad,
Idők multával érjen végzéljához,
Ujabb öröm s dicsőség kapujához!

Beilits Vilma.

Ujabb népies elbeszélőink.

— Mikszáth Kálmán, Palotás Fausztin, Petelei István. —

(Vége.)

A mi Mikszáth nyelvét illeti, az éppen oly kifogástalan mint rajzainak meséi. Amily találóan jellemzi hőseit mint a nép alakjait, oly jellemzően szólaltatja meg őket. Nem a salonok nyelvén társalognak, nem is keresett népies szólamokkal, hanem igazi népies nyelven, mindenik saját egyéniségének megfelelően. Nemcsak tájszókat nem használnak, de amolyan népies frázisokat sem, aminők pedig igen gyakran nem is annyira az ily alakok beszédmodorát mint inkább íróik izlését jellemzik.

E tekintetben személyei közelebb állnak az ugynevezett műveltebb osztályhoz, mint az elmaradott falusias modorhoz.

Mindent összevéve Mikszáthot a népies rajzok hivatott művelőjének, tehetséges munkásának tekinthetjük, ki nem egy szökéssel termett a bajvivók porondjára, hol győzelmet győzelemre tetéz, hanem hosszas munkásság után találta meg azt a tért, a melyen már is a közönségnél sokkal nagyobb eredményt mutathatott fel. Nem sztereotip novelista, ki akármely helyzetet megragadhat, hogy egy órai unaloműző szórakozást nyújtson, nem humorista, ki ott is nevetget, ahol nekünk csak sirnunk lehet, leleménye sem a pillanatnyi élcz hatásában rejlik, ő a népelet pszichologiai mozzanatainak éles megfigyelője és ügyes tolmácsa, erre van hivatása, erre utalja őt tehetsége.

Kevesebb műfaji praecizio, de tehetség jelei mutatkoznak Palotás Fausztin „A z é n é d e s o t t h o n o m” című kötetében. A szerző azonban csak általában illeti meg őket, egyet kivéve inkább népies elbeszélések ezek, mint rajzok csaknem mindenütt egy-egy tipikus alakkal, aminők a falusi kántor, a bucsus asszony, legtöbbször „a falu feje”, a bíró. Mint beszélők egyesén és élénken vannak írva itt ott igaz pszichologiai alapon, mint *A g y a l o g v ö l e g é n y*, vagy *A z e l s ő o r g o n a s z ó*, de meséiben nincs meg az a kerekdedség, mely szorosán tárgyához ragaszkodik és mellőzi a feleslegest. Elbeszéléseiben is mint leírásaiban szereti az aprózó részletezést és ahol csak teheti inkább fest mint mesél. A leírások iránt igen élénk érdeke van, de rendszeren didaktikus hajlamai vegyülnek belé: „Nyár eleje volt” — írja a 111. lapon — ánde az egész környéken még meglátszott a tavas utolsó csókja, mosolya . . . A buza még nem hányt a fejét; de az akác- és gyümölcsfák lombjai most — elvirágzásuk után — sötét zöldszinbe csaptak át; a mező remegő fűszálait sem sárgítá meg a nap érlelő heve s még az utszéli piros virágok is oly üdék voltak, mintha a tél ostroma után harmatos kelyhükből az első játszi napsugár fakasztotta volna. Fű, fa, virág örül az életnek. Oh gyönyörű kép az, mit a természet a szemlélő előtt föltüntet. A napsugár fényárba vonja, hogy annál szebb, megragadóbb legyen szépsége, kelleme. Az a távolról sötétlő erdő, hogy integet, csalogat; hűs árnyai alatt — kedves márdárdal mellett — édes a pihenés! A rét is kitarja előtted kebelét; egy óriási szőnyeg, szemkápráztató a szinvegyüléke, — dőlj reá, játszószál rajta pajkos gyermekmódra s gyönyörködjél a délibáb csalfa játé-

kában Egyszer közelebb, majd távolabb lebeg, gyenge szélfuvás jön, aztán nem is látszik. Hát nem ilyen-e az ember boldogsága? Mentől jobban üzzük, kergetjük, annál inkább fut előttünk; újra eltűn és soha el nem érjük!“ Élénken színez, találó hasonlatai vannak, de képeiben nincs meg az a keresetlen egyszerűség, ami — mint a rét virágait — oly kedvesekké tenné őket. Inkább szavakkal és válogatott kifejezésekkel rajzol, mint a gondolat festőiségével; így midőn Veronkának, Mu harné fogadott leányának fejlődését írja le: „Az a gyöngy kis leány pedig csodaszépen és gyönyörűen fejlődött, növekedett: hasonlóan a bimbóhoz, melyet rügyéből hajnal hasadtával az enyhe szellő harmatos csókja fakasztott.“

Amily pazarul színez Palotás, oly bőbeszédű mint elbeszélő, ezért elbeszélései már terjedelmüknél fogva is meghaladják a rajz keretét. E tekintetben csak egy darabja válik ki a kötetből, mely mesteri cselekményben: *Megjötték a katonák*, mely először a *Pesti Napló* tárczájában jelent meg. Ez igazi rajz tárgya, terjedelme és feldolgozásánál fogva egyaránt. A bevezető sorok kihívó apológiája ugyan bátran elmaradhatott volna, mely sérti illuziónk, s megrontja az egésznek hatását, de a népiességnek magasztalása szerzőnk egyéniségében rejlik. Tetszeleg magának az oly „törültszett“ eredeti szók és szólamokban, melyeket a jó izlésnek nem lehet nem korholnia. Egy sereg szót és kifejezést tudnánk könyvből felsorolni, amiket csak bizonyos vidéken használ a nép, a melyek mint ilyenek irodalmi használatra nem jogosítvák. Ez oly kifogás Palotás nyelvvezete ellen, amelyet a tehetségétől várt eredmények érdekében nem lehet elhallgatnunk. Ő nem az általánosságban keresi a népiesség vonásait, hanem egyes specziális szólamokban. Ő nem emeli ki alakjait abból a primitív körből, melyben mozognak, hanem maga száll le hozzájuk, ő beszél azok nyelvén, nem a magán beszélteti azokat. Egyéneit szembeállítva Mikszáthéival lényeges különbséget találunk közöttük. Mikszáth kevés szóval jellemzi őket. Palotás részletesen leírja csaknem mindegyiket. Mikszáth alakjai keveset beszélnek, inkább cselekvő személyek, bizonyos drámaiság jellemzi őket, Palotásnál epikai nyugalommal és részletezéssel szólnak, nincs bennök annyi tetterő nem is nyomódnak annyira emlékezetünkbe. Szóval Mikszáthnak látköre szélesebb, technikája ügyesebb, az ő vázlati is határozottabbak, mint Palotás gondos, kidolgozott rajzai, de Palotásnak is van érzéke a népelet költőisége iránt s így tehetségétől sokat és érdekeset várhatunk.

Egészen más, sajátos költői egyéniség újabb elbeszélőink sorában Petelei István *Keresztek* című rajzgyűjteményével. Tárgyváltása s előadási formája csaknem a bizarrig különöz, alakjaiban a hőbort csaknem mindenféle nyilvánításait megtaláljuk. Sajátos, hogy egy fiatal költő ne találjon mást az életben, mint csupa oly lényeket, akinek számára nem lehet keblünkben egyéb a megvető szájalom érzeténél. Már a jelige elkészít bennünket azon komor színezetre, mely az egész könyvön keresztül vonul, a „*Krisztus keresztje*“ alatt roskadozó szenvedők küzdelmei miatt, csakgy alakjai nem a társadalom azon szerencsétlenei, a kiknek sorsa tartós érdeklődést kelthetne bennünk. Ki is érdeklődhetnék oly közönséges hőbortos alak izetlenségei iránt, mint a minőket Urr Jóska, „a boszorkány fészek“ lakosa, „A z

é n s z o m s z é d o m“ című elbeszélés hőse művel. Ki találjon élvezettest a szegény félkegyelmű K l a s s z i, a lutriba bolondult együgyű szabó töprengéseiben, különösen ha Toluai Lajos élethűséggel rajzolt J á n o s m e s t e r é t ismeri?! Mivel édesgetik B o g b a a l e g y e k e t az egyetlen szerencsés megoldású rajz, hátborsodzást keltő m. sével és egy sereg lélektani képtelenséggel. Mindjárt az első rajzban Á r v a L o t t i-ban oly alakokkal ismerkedünk meg, amelyek kevés valóban élvezetesre nyujtanak reményt. Maga Á r v a L o t t i egy kaczer s örökké reménykedő vén kisasszony nem annyira humoros, mint szarkasztikus kép, atyja Ö t v ö s — vagy mint közönségesen nevezni szokták — Á r v a M i s k a, oly ügyefogyott, szánandó alak, hogy nincs jellemében egy vonás, mely őt figyelmünkre érdemessé tenné. Dezső Balázs közönséges, nevetlen, korhely korecsmahős, ki éretlen gunyt űz a szív érzelmeivel. Egyetlen, lélektani szempontból figyelmet érdemlő rajz a kötetben: A d u d e r f a l v i p a p kimért szavu, kerek mesével s dicséretre érdemes korrekt jellemzéssel. Megoldása ennek is gyászos, mint csaknem mindannyinak — a harmadikat kivéve; s ez örökös küzdés és szenvedés teljesen lehangolja és kifárasztja lelkünket, alig várjuk, hogy menekülhessünk hatása alól. Végig olvasni a kötetet egy folytatában igazán próbára teszi idegzetünket.

De nemcsak e gyászos hangulat, nem csupán ez örökös küzdelem és baj teszik kimerültté az olvasót, hanem Petelei előadási módora is, a melyben ő a szokottól eltérőt, újat akart adni s adott nem egyszer oly zagyvalékot, hogy megértése is valóban fárasztó munkát ad. Szereti a beszéltető formát s ezért nem ő maga mondja el az eseményt, hanem szereplő személyei által mondja el néhol igazi drámai tömörséggel, másutt ismét gukai szélességgel.

Személyei között csak kevés népies alakot találunk, a társadalom különböző köreiből veszi egyéneit s oly szerepkört tulajdonít nekik, aminő egyéniségöknek megfelel.

Nyelvezete — leszámítva a székely dialektus egyes szavait és kifejezéseit — elég gondos és jellemző, noha itt ott inkorrekt kifejezést is találhatunk mint: „az eperfának egyik ágát kitöri a szél;“ vagy „ü g y e l d, csepp, a k e z e d e t is, hogy finom legyen.“

Hasonlataiban is van valami szokatlan és realizmusra emlékeztető, például: „Ötvösné csak egy maroknyi asszony volt;“ vagy: „szeret a gyöngyöm holdvilág, s hol látott ember olyan kutyát, a melyik fel ne kapjon egy darab akármilyen sovány pecsenyét, ha eléje dobják.“ A jó ízlés rovására kell említenünk az ilyet is: „vigyen el az ördög, ha el nem szédülök a sohajtozására.“

Összevetve újabb elbeszélőink munkásságát, kétségkívül Mikszáth tehetségétől várhatunk legtöbbet, de mellette Palotás Fausztin is, Petelei István is — irodalmunk értékes művekké való gazdagítására egyaránt hivatvák.

Dr. Ferenczy József.

Magányban.

A hullámzó élet zajából
E csöndes bús magányba jöttem ;
Talán itt elfeledve, távol —
Lesz béke, nyugalom köröttem.
E szent magánynak néma esendje
Átfolyja majd s előnti lelkem,
Vigaszt csepegtet tán szívembe. . .
Hisz ennyit csak megérdemeltem !?

Mióta hord az életságja
S esapkod a vadhullámu tajték :
Bármint küzdöttem vérzve rajta —
Nem értem el, a mit ohajtéék.
Föllengző vágyak és remények
Már nem gyulasznak semmi nagyra;
Vágyak, remények nélkül élek
Lemondva és magamra hagyva.

Pedig nekem is volt reményem,
A vágyak engem is emeltek ;
Ah, esüggtem én is úgy a fényen
Miként a többi ifju lelkek !
Repültem én is a magasban,
Csalt engem is a fényes eszme :
De a magast már odahagytam
Kiábrándulva, földre esve.

Sebeim hallgatva, esendbe' hordom,
Nem zugolódom. Hát miért is ? . . .
Türöm békén, megadva, sorsom,
Elengedem a pályabért is . . .
Csak e magánynak enyhe esendje
Boruljon rám mint édes álom —
S miért szívem o'y rég esenge :
A boldogságot — feltalálom.

Dengi János.

Talált levelek.

I.

— 1855. július 16.

Mélyen tisztelt grófhölgy !

Pa . . . t . . . ről küldött leveléből elragadtatással olvastam lelkes buzgalmat irodalmunk terjesztése ügyében. Szébbet, jobbat, dicsőbbet eme gyásznapokban nem tehet, mint ha irodalmunknak szerez barátokat. Csak ismerni kell s a ki megismeré, ha el nem fogult, meg is fogja szeretni azt.

Addig élünk, míg a nyelv ; mert nyelvében él a nemzet. A mely nemzet idegen nyelvet használ s mindenhol azzal él : az nem tudja többé, miben rejlik nemzeti életének szelleme, hol vannak azon nagyszerű szentségei, melyekben ereje, tetteinek hatalma alapszik, — az oly nép elenyészni és idegen járom alá hajolni indult.

A nemzetiség sokkal féltetőbb kincse a népeknek az alkotmány-nál. Mi majd mindent elvesztettünk, a mit apáink egy évezred zivatarjai között vérök hullásával szereztek ; de nemzetiségünk még megvan ! s míg ez megvan : addig el nem veszhetünk. De fájdalom ! neveltetésünk nemzetiség tekintetében szégyenítőleg fonák volt és az még ma is. Megszakasztom keserű gondolataim sorát ; mert sir bennem a lélek. —

Nemzetiségünknek sehol sincs védbástyája — csak keb'einkben. Ideje föleszmélnünk és lássuk be, hogy a külföldi nyelveken való beszéd. kártékony divatja romlás felé visz és kivált a közénk berontott német nyelv, e nyelven való fecsegés tulzó szeretete meghozza a végpusztulást. Ne okozunk senkit. Elfajulnunk, ha nem akarunk, nem kényszer-

ríthet senki. Hány magyar fárad évekig, hogy jó francia vagy német kiejtést és hibátlan beszédet tegyen tulajdonává, kik egy napot sem szántak e tekintetben a magyar nyelvre. Ez oka aztán annak, hogy sokan hiszik és mondják is, hogy a magyar nyelv szegény, hogy magukat azon jól kifejezni nem tudják; — holott pedig ők maradtak szegények; mert a becses kincset magoknak megszerezni nem iparkodtak.

Irodalmunk ócsárlói közé is leginkább azok tartoznak, kik egy magyar könyvet is alig olvastak, kik, midőn százakat dobnak ki egy csillogó köntösért, melynek egy tánczój letörli minden bűbáját, magyar könyvért néhány krajczárt is sajnálnak. Pedig pártfogoltatnia kell az irodalomnak, hogy emelkedhessék. Valamint nem diszlik a virág nap-sugár és tenyésztő lég nélkül: ugy az irodalom sem virágozhat részvét és pártolás nélkül. Iróink nyomorognak, tehetősebbjeink közül sokan névről sem ismerik őket.

Tegyen, hasson tehát lelkesedett grófhölgy! hogy pártoltassanak iróink — e legolcsóbb napszamosai a nemzetnek, kik éjeket átvirasztva keblöket — ezt a leggazdagabb bányát aknázzák ki, szellemkincseket rakván le a jövő nemzedék számára. Ékszerész a költő, a legtisztább aranyból dolgozik — keble kincstárából s midőn dalait, e drága gyémántokat önök keblére tüzi, hogy ragyogjanak, hogy szépek legyenek erény-, isten- és honszeretben: ne feledjék őt, s nélkülözni ne hagyják a szegény ékszerészt!

Üdv és tisztelet Önnek, ki felfogva honleányi hivatása nagyszerűségét, megviszi a haza oltárára is azt, mit az a honleánytól joggal vár.

Sokat irtam, de nem mindent, mi szivemen fekszik; nem oly időben élünk, melyben tanácsos volna kimondani mindent, mit érezünk; de irtam mégis annyit, melyből megértheti, hogy forró szivből szedtem a szót melegen, — s higye el: túléltnék hinném életem becsét, ha legdrágább kincsünk — nemzetiségünk tárgyáról gondolkozva, keblem föl nem melegednék, s a hideg mindennapiság puszta világán túl nem ragadtatnám, ily alkalommal életem perczei közé boldogabb idők reménydus álmai szövődnek.

Arany szavak.

*Mi a költészet? . . . olyan zene az,
Mely eszmét s érzést az észhez beszél;
S mi a zene? . . . olyan költészet az,
Mely eszmét s érzést a szivhez beszél!*

*A dolgok titkát föl kutatni
A nagy közönség rá nem ér;
Hol fejtörés nélkül mulatni,
Seregestől csak arra tér.*

Erődi Dániel.

❧ HÖLGYEK LANTJA. ❧

Mint a csermely

*Mint a csermely, mely vidáman
Tova szökik völgyön, réten,
Hangos játszi csevegéssel —
Olyan voltál, ifju élted.*

*Olyan voltál, mint a csermely,
Oly átlátszó, kristály tiszta;
Ah, de mint ez, lefutottál,
S többé semmi sem hoz vissza.*

Hajnalka (Rózsaági Antalné).

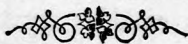
Barátnőm emlékcönyvébe.

*Majdan eltávozzandól
E csendes faluból;
S a boldogságban úszol
Ki tudja merre hol?*

*A nagy világ zajában,
Hogy ne felejts el engem,
E pár szál nefelejcs
Legyen emlékjelem.*

Perlits Vilma.

A csalódásról.

— Ismeretterjesztő ezikk —

Egyed Mózes-tól.

A természetet anyag és erő alkotja. Ezeknek sajátos összefüggése és kölcsönös egymásra hatása folytán nyer minden tárgy bizonyos dislocatiót, a melynek szemlélése és meghatározása által jutunk a természet ismeretéhez.

A természeti, szüntelenül váltakozva hullámzó tünemények folyvást figyelmeztetik az embert, hogy a körülötte létezőkkel is foglalkozzék. Az anyag tulajdonságainak, az erő hatásai feltételének ismerete és cél szerinti előre látása a valódi tudomány; azoknak teljes kipuhatólása a tudományos foglalkozás.

Ez a foglalkozás munkát követel; — azért az ember feladata, hogy a természetben szétszórta, de a vonzás hatalma alatt kis tömegekbe csoportosult anyag tulajdonságait megvizsgálja; az anyagon ható erők által okozott változásokat észlelje; ezek által annak nyilatkozása módjait megismerje, — midőn a saját létfeltételeit magukban rejtő, néha teljesen meghatározó olyan természeti törvények birtokába jut, a melyek megszabadják a titkos természeti erőktől való félelemtől; s melyek önismeretét gyarapítják és úgy testének, mint szellemi életének fenntartásához, megővéséhez segély-tényezőket szolgáltatnak. A természet buvárlat ezen útja végtelen; azért a hozzá igényelt munka is, miként a szív dobogása, mely az élet folytán soha nem szünetel, — folytonos.

Ama munka végezésében a kitartó küzdelemre annak belső becse ad okot, e mellett egy szebb és boldogabb jövő reménye mellékes cél gyanánt jelenhet meg; mert az olyan munkában van és található fel az igazi boldogság; mert a jövődőt illető tervek valószínűsítését mindenkor bizonyos mérvű ábránd előzi meg, mely a költő szerint:

az élet megrontója,
mely kancsalul festett egekbe néz, —

és örvendeni lehet, ha csekély, — ellenben mély fájdalmat okoz, ha nagy „csalódásra“ vezet.

Itt a munkás élet terét elhagyva, benső vágyainknak nem teljesedésében és várákosunknak ki nem elégítése miatt csalódás ér, — a mit tőlünk nem függő, külső okok hoznak létre. Ezeket nem vette figyelembe az, a ki titkon írott levelére, a mely szíve titkos vágyait, jövődő boldogságának legszebb reményét és az ezek teljesülése iránti kérdést tartalmazá, — ezt a többszörös skatulyába zárt rövid választ kapta: „csalódott“ Az illusio, mit soha sem lehet elég drágán megfizetni, feltétlenül a csalódás zátonyára vezet.

A csalódás tőlünk is függ; mert olyan okok, a melyek előidézhettek, vannak bennünk, főleg érzeinkben, melyekkel a dolgokról tudomást szerzünk. melyeket a tudományos foglalkozásban igen nagy mérvben használnunk kell. Itt a csalódás gyakran egy téves észre-vevés, vagy nem létező dolognak a valóságban megjelenő érzése gyanánt jelentkezik.

A csalódás előállhat minden észre-vevésben, a mit külső dolgoknak az érzékekre való hatása ébreszt. Minden foglalkozásban a szem legtöbb szolgálatot tesz. Ismereteinket a különböző dolgokról látás által nyerjük. A hallás útján hat a külvilág reánk. A látás után ébred az egyes tárgyra irányuló visszahatás bennünk.

A látás ténye az által keletkezik, hogy a látideg ingerlése tudomásunkra jut. Így a valóságban a látideg amaz ingerlését vesszük észre; ezt az észre vevést kifelé irányítva, a látideg képeit a külvilág szemléletére visszük át, a mi egy közvetlen ítélet eredménye. Ezen ítéletben a folytonos és megegyező tapasztalatok által oly biztosságot érünk el, hogy a látideget, mint észre vevő szervet nem érezzük, hogy a közvetlen érzeteket felcseréljük azzal, a mi azoknak a valódi oka. Az ítéletnek ezen helyettesítése az érzéssel mintegy akaratlanul történik; e miatt ér a látás általi észre-vevésben nem egyszer csalódás.

A látásban főleg azért származik csalódás, mert a látideget az erős fény eltompítja, — a miért az egyideig alkalmatlaná lesz valamely újabb tárgy tiszta meglátására; a sötétben ellenben, midőn a szem pihent, a kevés fény iránt is különös érzékenységgel bír. Ha a látideg erős fényhatása alatt kis helyen lesz érzéketlenné, úgy az észlelő, kevésbé fényes tárgy felé nézve, — látókörében a szem mozgása szerint setét gyűrűket, utóképeket lát mozogni, melyek a látideg elfárasztott helyének azon tulajdonságából erednek, hogy az valamely újabb behatás felvételére képtelen. Itt együttesen lehet szemlélni azt a képet, melyet a látideg eltompított része ad, azzal, melyet az eléggé érzékeny része nyújt. Ama setét gyűrűk észlelésében nyilvánult csalódás sok embert vezetett azon téves nézetre, hogy szemük elhomlott és e gyengeséget szemüveggel kell megszüntetni.

A látideg egyes részei elfáradhatnak az által, ha színes tárgyakat rögzítve szemlélnék. Ekkor színes utókép áll elő, mely a szemlélt tárgy színétől különböző és vele fehér színt ad.

A ki tiszta papirost, melyre elég széles fekete kört rajzolt, egy zöld üveglappal egymás mellé állítva és a világosság felé tartva szemléli, az a kört veresnek látja, mely az üveg zöld színének kiegészítője. Itt a zöld szín kiválóan a látidegnek bizonyos részét izgatja, a miért az elfárad. A fehér világitásnál a látideg elfáradt részének érzete a zöld iránt gyengül, ellenben más színek iránt erősbül. E miatt áll elő a csalódás és az észlelő fekete helyett veres színű kört lát.

Ha zöld, sima papirosra nyomtatott olvasmányból néhány sor elolvasása után fehér papirosra nézünk, úgy ez rózsaszínűnek látszik. Mert Young T. nézete szerint, a látidegben háromféle idegszál rendszer van, melyek közül bármely izgatásra az egyik vereset, a másik zöldet és a harmadik ibolya színt érez. Midőn olvasás közben a zöldet érző idegszál elfáradt és ilyen állapotban fehér fény éri, akkor a zöld elgyengülő érzete mellett a vörös és ibolya színeké élénkül. E kettő összege a bíbor színt adja, mely a fehér színnel együttesen azt a csalódást idézi elő, hogy rózsapiros színt látunk.

A veres, zöld és ibolya szín együttesen alap színek. Azok a különböző megvilágítás és helyzet szerint a szemben olyan, néha kellemtelen, színérzetet idézhetnek elő, melynek a valóságban az észleltek között egy szín sem felel meg. A gondos házi nők, a kik lakásaikat

„izléssel“ rendezik be, a színek amaz egymásra való hatását, a különböző megvilágítás folytán létesülő változásaikat ismerik és azt úgy alakó szobák díszítésénél, a bútorok elrendezésénél, mint az öltözet színes szöveteinek megválasztásánál tekintetbe veszik.

A színek hatása folytán csalódás főleg akkor áll elő, ha a szem állandóan, bár rövid ideig, egy bizonyos irány felé néz. Azonban lehetséges, hogy vagy a tárgy, melyre nézünk, vagy a szem, vagy mind a kettő mozog. Ezen esetekben is keletkezik csalódás, azon ok miatt, hogy a látideg ingere azonnal a hatás megszűnése után nem mulik el, hanem még egyideig tart. Ezen ok miatt a bűvös kerék és az ezt övező, részben egymásra halmozott fekete gyűrű rendszer, a melyet Thomson egy kis papiros lapra rajzol, ennek egy bizonyos irányban történő gyors mozgatásánál, de a szem állandó irányban tartása mellett, azon csalódásra vezet, mintha látnók, hogy a kerék és gyűrűk egymással ellenkező irányban forognak.

Ha karton papirosból körlapot metszünk, a melynek egyik oldalára egy kis madarat, a másik lapjára fa ágat rajzolhatunk és a kör lap szélébe, két átellenes ponton, gombos tüket szurhatunk, a melyekkel, ujjaink között való sodrás által, a lapot gyorsan forgathatjuk, úgy az a csalódás ér, mintha látnók, hogy a madár a fa ágon ül. Mert a látidegnek a fa-ág képétől származott ingerlése nem mulik el, míg a madár eltűnő képe új ingert kelt. E miatt a két kép hatása összeesik és azokat egyszerre látjuk. A képek együtt látszanak a szem mozgata-sakor is

A tárgyak árnyékának szemlélésénél nem egyszer véljük látni, hogy az árnyék szélesebb mint a tárgy. Sőt ha egyenlő nagyságu két tárgyat, a melyek különböző színűek, bizonyos távolságból szemlélünk, azok egyenlőtleneknek és színeik kiszélesedve, részben egymásra halmozva látszanak. Ez a csalódás a szem azon részeinek, melyek a látásra legnagyobb mérvben befolyanak, a zavarosságából ered, mi miatt a színek valódi tisztasága elvész és azok hatása annyira megváltozik, főleg festményeknél, hogy olykor a valódi színnel egészen ellenkező látszik.

A csalódás ezen neme kellemes is lehet. Míg a festő művész módokat talál ki, hogy egész tájat és így tárgyakat is valamely sík lapon a szín és árnyékolás használása által egészen a csalódásig hiven utánozzon, addig az észlelő, tudva, hogy mind a két szemmel való szemlélés itt a megörökített tájról felvilágosítást nem adhat, a festményre csak egy szemmel és hozzá illő látcsóval, néha e helyett a kezéből alakított tölcserrel néz. Így az a kellemes csalódás, mit a festő elérteni szándékolt, teljes tisztaságban tűnik elő.

A csalódás mindazon eseteiről, melyek a érzékek hibás voltából származnak, a természet-buvárlat felvilágosít. Az általa követelt munka útján jutunk biztos önismerethez; ez által érhetők el az emberi szellem fejlesztés és fejlődés képességének szélső határai. — Az olyan, helyes irányban végzett munka teremthet és ad kezünkbe olyan fegyvereket, melyek a tőlünk nem függő, külső okokból származó csalódások ellen megvédenek. A természet tüneményei és törvényeinek ismerete: a tudomány kész fegyver mindenféle csalódás leküzdésére.

Válogatott mondások

délvidéki költők, írók és szónokok műveiből.

*Mikor egy asszony nagyon sok hódítást tesz, a nőknek ért
hetetlenné válik. Nem bírják fölfogni, mi van rajta olyan ellen-
állhatatlan. Hisz sem nem szép, sem nem szellemes.*

Hajnalka.

*Sokszor ellentétes okok ugyanazon okozatot szülik : aki sokat
csalt, ép ugy bizalmatlanná válik, mint a ki sokat csalódott.*

Csilla.

*A természet gyásza fehér, a szívé fekete. Ha a szíven a
tisztá szerelm csengetyüje megszólal, hangzik az szüntelen, s
ezüstcsöngésű hangja csak akkor enyészik el, midőn az életnek
szomorú drámai után a függöny örökre legördül.*

Dr. Lángné Lehotzky Ida,

*Ha elismerve annak igazságát, hogy az igaz honleányi sze-
retet mindaddig ismeretlen marad előttünk, míg a magyar hang
varázsába tökéletesen nem ragyunk beava'va ; ha szorgalmasan
tanulgatnánk a magyar nyelvet még akkor is, midőn már a zár-
dából, nevelőintézetből, iskolából kikerültünk, s szép, folyékony
nyelvünkkel mulatságban, társaságban, utcán és otthon, szóval
mindenütt előszeretettel élnénk, akkor nemcsak hogy szolgál-
latot tennénk a magyarosodás ügyének, de gazdagabb is lennénk
egy nyelvel.*

Lendvai Hajnalka.

*A só nélkülözhetetlen fűszere tápszereinknek, de csak ugy
élvezhető, ha mértéket tartunk benne ; a sótalán meg az elsózott
leves olyan két eredmény, melyek közül egyiknek sem lehet hasz-
nát venni, s annyiban csakugyan hasonlítanak egymáshoz, hogy
mindkettejük extrem.*

Dobján László.

*Nemzetiségi politikát sohasem üztünk, s nem is üzünk, mert
ez a magyar állam sarkalatos jogaival ellenkeznék ; de a magya-
rosodásért és a magyar állameszme megszilárdításáért folyton
sikra szállottunk ; ez pedig minden ajku honpolgárnak, ki hazáját
őszintén szereti, kötelessége.*

Kiss E. Károly.

*Ember ! Ne higy itt semmiben se,
Se későn és sehirtelen ;
Ha nem talál meg a szerencse :
Örültség minden küzdelem !
Az, a miről lázas napokba'
Kábult lélekkel álmodunk :
Marad, a hol van, a chaos-ba',
Ahhoz mi soha sem jutunk.*

Dr. Dengi János. *)

*) Mult számunkban hibásan közöltetvén, újból hozzuk.

A r o k k a n t .

— Egy lelkész hátrahagyott irataiból. —

Az elmúlt idők jutván eszembe, félelem és bámulat tölti el szívemet, midőn e szót kiejtem — r o k k a n t

Az egész falu ismerte őt kedvencz szójárásáról: „Branyicskó Isaszegh és Szt. Tamás.“

Önvédelmi harcunk gyászos végével ő is, mint sokan mások elkerülve az üldözők kezét, külföldön ette a száműzetés keserű kenyerét. Balszeme vak volt. Mint a féle világlátott ember sokat tudott regélni a népek szokásairól, huszárhoz illő igaz mondással. Járt a világ másik felén lakó népeknél is, hol istenség gyanánt: szorgalom, elégtelenség és öröm szerepelnek.

Röviddel hazatérte után elnémultak a mesék, az idő kérlelhetetlenül nyomta amugy is erősen kiprobált vállait.

Egy napon az öreg rokkant leánya — ki a falu egyik legtehetősebb gazdájánál mi t liba pásztor szolgált — megjelent nálam és atyjához hívott. Kérdéseimre nem adott feleletet; lázas fényben égő szemei lépteim gyorsítására kényszerítettek.

Siránkozás és fájdalmas nyögés ütötte meg füleimet, midőn a szobába léptem, melyben a legnagyobb nyomor uralkodott. A szoba egyik zugában szalmán feküdt az öreg rokkant. Szemből patakként folyt a vér, melyet a két idősebb fiu jól-rosszul lemosni iparkodott, míg a legkisebb, átérezve a helyzet siralmas voltát, keservesen zokogott. Mindenek előtt a fát tettem le a tüzről, mely a kamrában borzasztó füstöt terjesztett, azután a gyermekeknek segitettem, mi alatt a szerencsétlenség okát is megtudtam.

A szükség kényszerítette. Ő, ki mástól nem kért, nem fogadott el semmit, most büszkeségének áldozata lett. Az erdőbe ment száraz galyakat szedni. Már utban volt haza felé, midőn egy tölgy ága, mely magasabban állott, semmint karjai értek, bírvágyát felingerelte. A gondolatot tett követte és a mi jó öregünk két perc alatt a fán termett, s elkezdte fűrészelni az ágat. Ez volt a szerencsétlensége. Fűrészelés közben lebukott, jobb szemével egy földön heverő ágba esett s jobb szemére is megvakult. Így segélytelenül vész el, ha az irgalmas ég nem küldi mentő angyalát . . . gyermekei személyében, kik aggódva atyjuk kimaradásán, elébe siettek; de ki irhatná le fájdalmukat, midőn atyjukat vérben feküdvé, a földön elterülve látták. Nem bírom leírni a többit a mit a gyermekek elbeszéltek, s azután saját képzeletem elemé tart. Minő nehéz a lelkész hivatása, kinek vigasztalni kell akkor is, midőn neki is szüksége van vigaszra. A rokkantot nyugalomra intettem, de ő mérgesen fölemelkedett: „Branyicskó, Isaszegh és Sz.-Tamás!“ s sarkai akaratlanul „jobbra át“ ra fordultak.

Bekötöttem sebeit s elállítottam a vérfolyást, azután elhagytam őt, s visszatértem hiveimhez, kik már a templomban váraoztak reám, az Ur igéit hallgatandó. Teljes diszben léptem a szószékre, s így szóltam hiveimhez: „Szeretett atyámfiai, testvéreim az urban! Megvagyon irva, hogy a betegnek kell az orvos és nem az egészségesnek! Megvagyon irva, hogy bármi csekélyet segítették is az ügyefogyotton, az Ur százszorosan tetézve fizeti vissza! Tudjátok-e ki szorult orvosra és

segélyre? Nem? Jöjjetek utánam és megmutatom! Arany kereszttel kezemben indultam a rokkant kunyhójához, követve a hivek tömegétől, kik utközben szent énekeket zengettek. Megérkeztünk. Beléptem a rokkanthoz; a hivek künn maradtak. — Csendesen zokogva találtam őt, hozzája hajolva kérdeztem: „Hány szemed vészett el? — „Kettő“, felelé ő. — „Hány kiskoru gyermek-d van?“ kérdém. — „Oh istenem, hat.“ — „Vigasztalódjál atyám fia, mert az ég két szem helyett tizenkettőt adott.“ — Az öreg imára kulcsolta kezét. — „Tudd meg barátom, hogy kunyhód küszöbén az egész falu népe áll, készen minden perczen rajtad segíteni. Kezeik ég felé vannak emelve, s egy szívvel és egy lélekkel mondják, hogy gyermekeidet gyermekeiknek vallják.“ — Kiléptem a rám várakozó tömeghez, s így szóltam hozzájuk: „Emeljétek kezeiteket az ég felé, s fogadjátok meg, hogy gyermekeiről úgy fogtok gondoskodni, mint sajátjaitokról; a ki pedig megszegi e fogadást, érje el az ég átka.“ — „Ésküszünk“ — kiáltottak valamennyien — „s a ki megszegi e fogadást, érje el az ég átka.“ Most a jámbor asszonyok közt jártam körül; egyik ruhát, a másik ételmi szert, a harmadik más valamit adott, hogy a gyermekek éhségét és más bajait enyhítsék. A falu hat gazdag földmivelője pedig fogadást tett a haldokló ágyánál, hogy a gyermekeket örökbe fogadják. A halotti szentségek ajtatos felvétele után jámbor rokkantunk e szavakkal: „Branyicskó, Isaszegh és Szt.-Tamás“, csendesen, fájdalom nélkül elaludt. Az egész falu népe kikísérte őt ama helyre, a honnan többé visszatérés nincs, s aludni fog a végitelet napjáig.

li: Temesi László.

Gyermek évek.

Áll egy kis lak, magányosan
Az alföldi szép rónán,
Itt töltöttem gyermek évim
Járva pillangók után.
Akkor mi más volt a világ!
Egyik nap mult, s bú nélkül jött a más.

Majd a tudomány esarnoka
Fogadott kebelébe,
S komoly tanulmányozással telt el
Életemnek szebb része.
Akkor, mi más volt a világ!
Egyik nap mult, s bú nélkül jött a más.

Eljött a pálya választás.
Tette hitt az intő szó.
A munkának gondjaival
Mult el a röpke idő.
Akkor, már más volt a világ!
Egyik nap mult, s gonddal jött a más

Kovács Antal.

A r o k k a n t .

— Egy lelkész hátrahagyott irataiból. —

Az elmúlt idők jutván eszembe, félelem és bámulat tölti el szívemet, midőn e szót kiejtem — r o k k a n t

Az egész falu ismerte őt kedvencz szójárásáról: „Branyicskó Isaszegh és Szt. Tamás.“

Önvédelmi harcunk gyászos végével ő is, mint sokan mások elkerülve az üldözők kezét, külföldön ette a száműzetés keserű kenyerét. Balszeme vak volt. Mint a féle világlátott ember sokat tudott regélni a népek szokásairól, huszárhoz illő igaz mondással. Járt a világ másik felén lakó népeknél is, hol istenség gyanánt: szorgalom, elégtelenség és öröm szerepelnek.

Röviddel hazatérte után elnémultak a mesék, az idő kérlelhetetlenül nyomta amugy is erősen kiprobált vállait.

Egy napon az öreg rokkant leánya — ki a falu egyik legtehetősebb gazdájánál mi t liba pásztor szolgált — megjelent nálam és atyjához hívott. Kérdéseimre nem adott feleletet; lázas fényben égő szemei lépteim gyorsítására kényszerítettek.

Siránkozás és fájdalmas nyögés ütötte meg füleimet, midőn a szobába léptem, melyben a legnagyobb nyomor uralkodott. A szoba egyik zugában szalmán feküdt az öreg rokkant. Szeméből patakként folyt a vér, melyet a két idősebb fiu jól-rosszul lemosni iparkodott, míg a legkisebb, átérezve a helyzet siralmas voltát, keservesen zokogott. Mindenek előtt a fát tettem le a tüzről, mely a kamrában borzasztó füstöt terjesztett, azután a gyermekeknek segitettem, mi alatt a szerencsétlenség okát is megtudtam.

A szükség kényszerítette. Ő, ki mástól nem kért, nem fogadott el semmit, most büszkeségének áldozata lett. Az erdőbe ment száraz galyakat szedni. Már utban volt haza felé, midőn egy tölgy ága, mely magasabban állott, semmint karjai értek, birvágyát felfingerelte. A gondolatot tett követte és a mi jó öregünk két percz alatt a fán termett, s elkezdte fűrészelni az ágat. Ez volt a szerencsétlensége. Fűrészelés közben lebukott, jobb szemével egy földön heverő ágba esett s jobb szemére is megvakult. Így segélytelenül vész el, ha az irgalmas ég nem küldi mentő angyalát . . . gyermekei személyében, kik aggódva atyjuk kimaradásán, elébe siettek; de ki irhatná le fájdalmukat, midőn atyjukat vérben feküdvé, a földön elterülve látták. Nem bírom leírni a többi a mit a gyermekek elbeszéltek, s azután saját képzeletem elem tárt. Minő nehéz a lelkész hivatása, kinek vigasztalni kell akkor is, midőn neki is szüksége van vigaszra. A rokkantot nyugalomra intettem, de ő mérgesen fölemelkedett: „Branyicskó, Isaszegh és Sz. Tamás!“ s sarkai akaratlanul „jobbra át“ ra fordultak.

Bekötöttem sebeit s elállítottam a vérfolyást, azután elhagytam őt, s visszatértem hiveimhez, kik már a templomban várakoztak reám, az Ur igéit hallgatandó. Teljes diszben léptem a szószékre, s így szól- tam hiveimhez: „Szeretett atyámfiak, testvéreim az urban! Meg vagyon irva, hogy a betegnek kell az orvos és nem az egészségesnek! Meg- vagyon irva, hogy bármi csekélyet segitetek is az ügyefogyotton, az Ur százszorosan tetézve fizeti vissza! Tudjátok-e ki szorult orvosra és

segélyre? Nem? Jöjjetek utánam és megmutatom!" Arany kereszttel kezemben indultam a rokkant kunyhójához, követve a hivek tömegétől, kik utközben szent énekeket zengettek. Megérkeztünk. Beléptem a rokkantához; a hivek künn maradtak. — Csendesen zokogva találtam őt, hozzája hajolva kérdezém: „Hány szemed vészett el? — „Kettő“, felelé ő. — „Hány kiskorú gyermek-d van?“ kérdém. — „Oh istenem, hat.“ — „Vigasztalódjál atyám fia, mert az ég két szem helyett tizenkettőt adott.“ — Az öreg imára kulcsolta kezét. — „Tudd meg barátom, hogy kunyhód küszöbén az egész falu népe áll, készen minden perczen rajtad segíteni. Kezeik ég felé vannak emelve, s egy szívvel és egy lélekkel mondják, hogy gyermekeidet gyermekeiknek vallják.“ — Kiléptem a rám várakozó tömeghez, s így szóltam hozzájuk: „Emeljétek kezeiteket az ég felé, s fogadjátok meg, hogy gyermekeiről úgy fogtok gondoskodni, mint sajátjaitokról; a ki pedig megszegi e fogadást, érje el az ég átka.“ — „Esküszünk“ — kiáltották valamennyien — „s a ki megszegi e fogadást, érje el az ég átka.“ Most a jámbor asszonyok közt jártam körül; egyik ruhát, a másik élelmi szert, a harmadik más valamit adott, hogy a gyermekek éhségét és más bajait enyhítsék. A falu hat gazdag földmivelője pedig fogadást tett a haldokló ágyánál, hogy a gyermekeket örökbe fogadják. A halotti szentségek ájtatos felvétele után jámbor rokkantunk e szavakkal: „Branyicskó, Isaszegh és Szt.-Tamás“, csndesen, fájdalom nélkül elaludt. Az egész falu népe kikísérte őt ama helyre, a honnan többé visszatérés nincs, s aludni fog a végítélet napjáig.

li: Temesi László.

Gyermekek évek.

All egy kis lak, magányosan
Az alföldi szép rónán,
Itt töltöttem gyermek évim
Járva pillangók után.
Akkor mi más volt a világ!
Egyik nap mult, s bú nélkül jött a más.

Majd a tudomány csarnoka
Fogadott kebelébe,
S komoly tanulmányozással telt el
Életemnek szebb része.
Akkor, mi más volt a világ!
Egyik nap mult, s bú nélkül jött a más.

Eljött a pálya választás.
Tettre hítt az intő szó.
A munkának gondjaival
Mult el a röpke idő.
Akkor, már más volt a világ!
Egyik nap mult, s gonddal jött a más

Kovács Antal.

Sándorka.

Rajz.

Irta : Csikós Mihály

Minden falunak van egy-két félkegyelmű embere, kiket nem fogad senki magáénak és mégis mindenkié. Az egész községé, mert minden-hova bejáratosak, mindenütt otthon érzik magukat, szeliden fogadják, eltűrik s egy kis maradék étellel lekötözik a ház lakói iránt.

Ilyen volt Sándorka is. Kis korában került a faluba úgy hagyta ott egy koldus asszony, ott felejtette ; nem kereste soha senki, s így a falué maradt.

Mezítláb, ingben szokott járni a legkeményebb télben is. Rendesen egy csapat vásott gyerek szokta kísélni, kicsufolva őt. Fölszokott járni az iskolába, a jószívű tanító kezébe nyom egy rossz táblát és egy darabka illát (palavesszőt) s firkál. Ilyenkor arczán a kemény hus kidomborodik, fehér fogait mutogatja, mosolyog ; de oh, minő mosoly ez !

Felszokott járni a toronyba is harangozni ; ösmeri ő a harangot hangjáról! Azt is tudja, hogy ki huzza most, a Toni bácsi-e vagy Makra Miska. De azért senki sem tesz rajta túl a harangozásban, senki sem tudja úgy kettőztetni mint ő. Nem esik meg nála nélkül temetés, beharangozás vagy kongatás. Ha tűz üt ki, ő az első, ki a harangot félreveri. Ilyenkor teli kiáltja az egész környéket. „Hála Isten, csak hogy tűz van, kongathatok“, kiáltgatja az utcán végig, s fut eszeveszetten a toronyba. Ha temetés van, nincs mód, hogy a harang kötelét valaki másnak átadja. Várja az intést alólról az ablakból, hogy lehet-e már csöndíteni ! Van aztán ilyenkor kettőztetés, elhangzik a faluba, s ilyenkor mindenki tudja, hogy most Sándorka kezében van a kötel. A temetés előtti napon az ő hangját lehet hallani mindenütt. Megállit mindenkit az uton, hogy tudja-e már, hogy Barna Katicz a halott.

Ilyenkor egész nap a halottas háznál van, gyertyákat gyujtogat, fönnvirraszt és énekel. Biztatgatja a házbelieket, hogy milyen jó kedvvel fog ő majd harangozni.

Ha templomban misét mond a pap, utána mondoga ja a latin szavakat ; vagy fölmegey a chorusba a kántor mellé, ott összevissza énekel mindent, mindenben a kántort utánozva. De azt kell megnézni, midőn belékapaszkodik a harang szivébe, s egy másik vásott fiu meghuzza a harangot. Fölülkaczagja a harangzugást éles hangjával, s azt hiszed, hogy most esik le, s összezuzza magát ; de még sem

* * *

Harangoznak. — Olyan búsan szól az a harang. A tágas utcán bú an lépdél a ha'otti menet. A koporsóra csak annyi van írva : „Sándorka.“ Más nevét senki sem tudja, azt sem, hogy hány éves.

Szegény Sándor fiu ! Eljártál a harangokhoz, abba telt legfőbb örömed, ha valaki másnak huzhattad, most neked huzzák. Kijártál a temetőbe, most téged visznek ki. Ott nyugodtan léssz, nem háborít senki, nem csúfolnak már, mert a fölötted való sajnálkozás elszomorítja a sziveket. A sir kibékít mindenkivel.

Epigrammok.

— Steiner Oszkártól. —

A tudomány.

[Schiller után.]

Mint örök isteni szépet imádja az egyik
Halj de fejős tehenül szolgál sok tudat

Orvosomhoz.

[Lessing után.]

A világnak kereke hát fonákul jár!
Az orvos gyilkolni ún s mi lesz? . . . Huszár.

A szerb hősköltészet.

(Töredék Ignjatovitsnak „A szerb és költészete“ ezimű művéből. *)

Bármit is mondjanak és irjanak más népek költészetéről, a szerb nép oly kincset bír, a milyennel más nép nem dicsekedhetik. A szerb még nem jött divatba, mint más nemzetek, s azért népdalai is ismeretlenek az idegenek előtt; de ha majd egy idegen arra adja magát, hogy a szerb nyelvet jól megtanulja s a szerb népdalokat a saját anyanyelvén jól lefordítja: akkor meglátja a világ, hogy e dalok a világirodalom valódi gyöngyei.

Ha a szerbnek más fontossága nem volna, csaknépdalaiért is megérdemelné, hogy az idegenek nyelvét elsajátítsák és valóban nagy érdemeket szerezne magának egész Europa előtt az az idegen, a ki a szerb népdalokat jól lefordítaná . . .

Minden nemzet költészetében fejezi ki érzelmeit: dalai lelkitükre. A szerb népnek is dalai képezik tükrét. A milyenek valamely nép dalai, olyan a nép maga is. A szerb népdalok vitézségről énekelnek, a mult és letűnt dicsőségét siratják, élesztik és a népszabadságért való küzdelemre buzdítanak. Ha idegen azt kérdi a szerbtől, hogy milyen a szerb? mutasson rá népköltészetére, tanulmányozza azt és meg fogja ismerni. . . .

Hasonlítsuk csak össze a szerb népdalokat más nép dalaival. Azokban megtaláljuk a családi örömeket és bánatokat, megtanuljuk belőlök, hogyan ápolja neveli apa anyja gyermekét; hogy busul a legény szeretője után, vagy élvezzi a szerelem édenét . . . , de hiába keresünk bennök véres csatákat, melyben egy ember tíz ellen és száz ember ezrek ellen küzd. Vannak a szerbeknek is amolyan dalai, de azok csak

*) Szerző kitünő tanulmányában a szerb népköltészetet hősi dalokra és lyrai dalokra osztja fel. Az egész tanulmányt e helyütt terjedelme, illetve helyszüke miatt nem közölhetvén, adjuk itt csak a hősdalokról szóló részletét — annak is csak egy részlet — innen is, onnan is kikapva egy-egy töredéket, úgy illesztve össze azokat hogy lehetőleg kerekded egészet nyujtsunk.

Sándorka.

Rajz.

Irta : Csikós Mihály

Minden falunak van egy-két félkegyelmű embere, kiket nem fogad senki magáénak és mégis mindenkié. Az egész községé, mert minden-hova bejáratosák, mindenütt otthon érzik magukat, szelíden fogadják, eltűrik s egy kis maradék étellel lekötelezik a ház lakói iránt.

Ilyen volt Sándorka is. Kis korában került a faluba úgy hagyta ott egy koldus asszony, ott felejtette ; nem kereste soha senki, s így a falué maradt.

Mezitláb, ingben szokott járni a legkeményebb téiben is. Rendesen egy csapat vásott gyerek szokta kísélni, kicsufolva őt. Fölszokott járni az iskolába, a jószívű tanító kezébe nyom egy rozsz táblát és egy darabka illát (palavesszöt) s firkál. Ilyenkor arczán a kemény hus kidom-borodik, fehér fogait mutogatja, mosolyog ; de oh, minő mosoly ez !

Felszokott járni a toronyba is harangozni ; ősméri ő a harangot hangjáról! Azt is tudja, hogy ki huzza most, a Toni bácsi-e vagy Makra Miska. De azért senki sem tesz rajta tul a harangozásban, senki sem tudja úgy kettőztetni mint ő. Nem esik meg nála nélkül temetés, beharangozás vagy kongatás. Ha tűz üt ki, ő az első, ki a harangot félreveri. Ilyenkor teli kiáltja az egész környéket. „Hála Isten, csakhogy tűz van, kongathatok“, kiáltgatja az utcán végig, s fut eszeveszetten a toronyba. Ha temetés van, nincs mód, hogy a harang kötelét valaki másnak átadja. Várja az intést alólról az ablakból, hogy lehet-e már csöndíteni ! Van aztán ilyenkor kettőztetés, elhangzik a faluba, s ilyenkor mindenki tudja, hogy most Sándorka kezében van a kötél. A temetés előtti napon az ő hangját lehet hallani mindenütt. Megállit mindenkit az uton, hogy tudja-e már, hogy Barna Katicz a halott.

Ilyenkor egész nap a halottas háznál van, gyertyákat gyujtogat, főnnvirraszt és énekel. Biztatgatja a házbelieket, hogy milyen jó kedvvel fog ő majd harangozni.

Ha templomban misét mond a pap, utána mondoga ja a latin szavakat ; vagy fölme gy a chorusba a kántor mellé, ott összevissza énekel mindent, mindenben a kántort utánozva. De azt kell megnézni, midőn belékapaszkodik a harang szívébe, s egy másik vásott fiu meghuzza a harangot. Fölülkaczagja a harangzugást éles hangjával, s azt hiszed, hogy most esik le, s összezuzza magát ; de még sem

* * *

Harangoznak. — Olyan búsan szól az a harang. A tágas utcán bú an lépd el a ha'otti menet. A koporsóra csak annyi van írva : „Sándorka.“ Más nevét senki sem tudja, azt sem, hogy hány éves.

Szegény Sándor fiu ! Eljártál a harangokhoz, abba telt legfőbb örömed, ha valaki másnak huzhattad, most neked huzzák. Kijártál a temetőbe, most téged visznek ki. Ott nyugodtan léssz, nem háborít senki, nem csúfolnak már, mert a fölötted való sajnálkozás elszomorítja a sziveket. A sir kibékít mindenkivel.

nép ol
még n
retlene
hogy a
nyelvé
irodalo

H
melné,
ket sz
népdal

A szer
olyan
és letü
lemre
szerb?
ismern

Azokba
lölök,
szertő
bennök
ezrek

és ly
illetve
szóló ré
egy tör
nyujtsu

Epigrammok.

— Steiner Oszkártól. —

A tudomány.

[Schiller után.]

Mint örök isteni szépet imádja az egyik
 Halj de fejős tehenül szolgál sok tudtal

Orvosomhoz.

[Lessing után.]

A világnak kereke hát fonákul jár!
 Az orvos gyilkolni ún s mi lesz? . . . Huszár.

A szerb hősköltészet.

(Töredék Ignjatovitsnak „A szerb és költészete“ ezimü művéből. *)

Bármit is mondjanak és irjanak más népek költészetéről, a szerb nép oly kincset bir, a milyennel más nép nem dicsekedhetik. A szerb még nem jött divatba, mint más nemzetek, s azért népdalai is ismeretlenek az idegenek előtt; de ha majd egy idegen arra adja magát, hogy a szerb nyelvet jól megtanulja s a szerb népdalokat a saját anyanyelvén jól lefordítja: akkor meglátja a világ, hogy e dalok a világ-irodalom valódi gyöngyei.

Ha a szerbnek más fontossága nem volna, csaknépdalaiért is megérdemelné, hogy az idegenek nyelvét elsajátítsák és valóban nagy érdemeket szerezne magának egész Europa előtt az az idegen, a ki a szerb népdalokat jól lefordítaná . . .

Minden nemzet költészetében fejezi ki érzelmeit: dalai lelkitükre. A szerb népnek is dalai képezik tükrét. A milyenek valamely nép dalai, olyan a nép maga is. A szerb népdalok vitézségről énekelnek, a mult és letűnt dicsőségét siratják, élesztik és a népszabadságért való küzdelemre buzdítanak. Ha idegen azt kérdi a szerbtől, hogy milyen a szerb? mutasson rá népköltészetére, tanulmányozza azt és meg fogja ismerni. . . .

Hasonlitsuk csak össze a szerb népdalokat más nép dalaival. Azokban megtaláljuk a családi örömeket és bánatokat, megtanuljuk belőlök, hogyan ápolja neveli apa anyja gyermekét; hogy busul a legény szeretője után, vagy élvezzi a szerelem édenét . . . , de hiába keresünk bennök véres csatákat, melyben egy ember tíz ellen és száz ember ezrek ellen küzd. Vannak a szerbeknek is amolyan dalai, de azok csak

*) Szerző kitünő tanulmányában a szerb népköltészetet hősi dalokra és lyrai dalokra osztja fel. Az egész tanulmányt e helyütt terjedelme, illetve helyszüke miatt nem közölhetvén, adjuk itt csak a hősdalokról, szóló részletét — annak is csak egy részét — innen is, onnan is kikapva egy-egy töredéket, úgy illesztve össze azokat hogy lehetőleg kerekded egészet nyujtsunk.

egyesek szívéhez szólnak; ám a hősi dalok, azok minden szerbnek kedvencz dalai, azok a nép közös kincsei, a szerb végrendelete és öröksége. A szerb — patriarchális életmódja mellett — otthonában eleget foglalkozik családjával, melyért gondoskodik; de a mint átlépte háza küszöbét, már nem a családé, ott a közjónak él és érte lelkesedik. A szerb népdalok magukban foglalják a nép társadalmi életét. Kevés bennök a magánügy. Ha elő is fordul itt-ott lakodalom, multság, szerelmi epizód: ezek csak motivul szolgálnak valami magasabbnak, a mi közérdekbe vág, vagy ha magánügyen kezdődnek, mindig közügyen végződnek. Hány népdal van olyan, melyben a jól megvendégetett lakodalmi nép, szétmegy vagy a mennyasszonyt kíséri s egyszerre valahol az uton véletlenül török csapatra akad, mely utját állja vagy ő maga keresi fel és provokálja a kihívást s így az egész lakadalomnak és multságának vége: csata, vérengzés s a koszovopolyei gyásznap (a szerbek Mohácsa) megboszulása . . .

És mily remek kifejezésekkel találkozunk a szerb hősdalokban! Nincs ott üres bombaszt, sem természetellenes túlzott érzélgés, hanem van tiszta objectivitás. Kerekdedségök, plasticitásuk, homéri; simaságuk és szilajságok osiáni!

Nézzük csak a szerb nép hőseit Kraljevits Markót (a szerbek Toldija,) mikor az ellenre üt s több más hőst! . . . Az ellenben is tisztelik a vitézséget.

Kraljevits Márko (Márko királyfi) tisztelettel van Arbanas Musa vitézsége iránt és büszkén csodálja azt. Az apa szereti fiát, a fiu tiszteli apját és mégis, ha apa és fiu kötelessége összeütkezésbe jön, az igazság győzedelmeskedik a természeti érzelmeken. Vukasin Márko apja, Ugljesa és Gojko nagybátyai — mindegyik a saját javára akarja a fiatal Urost császárságától megfosztani. Igazságos bíról a rettenhetlen Márkót hívják föl — tegyen köztük igazságot, hogy kit illessen a császárság.

„Hogy ne tenne Márko igazságot,
Mikor Márko nem fél senkitől
Csakis az egy igaz Istentől.“

Márko anyja inti őt: hogy ne ítéljen hamisan, se apjának se nagybátyának pártját ne fogja, hanem mondja ki a tiszta igazat, mert:

„Jobb ha fejed veszted el örökre
Mintha lelked' terheled bünökkel.“

Adhat-e anya ennél erkölcsösebb tanácsot fiának?

Márko templom előtt kimondja apja és nagybátyái jelenletében az ítéletet:

„Törvény szerint Urosé az ország
Mely örökül apjáról reá szállt.“

Vukasin mérgiben handsárt ragad és fiára támad — Márko a templom körül fut: „mert fiunak nem illik apja ellen harcolni.“

Hogy emelne gyilkos kezét Márko saját édes apjára? Márko a templomba menekül, az ajtó becsukodik. Vukasin handsárját az ajtóba vágja — és ütésére vér fakad; Vukasin megbánja tettét, s jajgat, hogy fia gyilkosa lett — de a templomból megszólal egy hang:

„Nem ölted meg Márko fiadat,
De megölted isten angyalát.“

Vukasin átkozza Márkot!

„Fiam Marko, verjen meg isten!
Szakadjon meg magod, vesszen ki a fajtád.“

Uros pedig áldja:

„Márko bátya! áldjon meg az Isten

Világszerte emlegessék neved
Mig nap lesz a nap az égen.“

Marko ezzel megmutatja, hogy a jog és igazság mindenk fellet való mindig és minden körülmény között. Az angolok szívesen adnának legalább is százezer font sterlinget ezért a remek költeményért. És megvan minden szerb dalnak a maga szépsége és morálja.

Sztura Szilárd.

Az ifjuság számára.

Egészségtani szabályok.

[A Halmay családból.]

I.

„Nincs egy-egy főbb kincsöd ebben az életben,

Mint a vidám jó kedv, egészséges testben.

Mert ezek nélkül, bár legyen kincsözönöd:

Semmi jóban, szépben nem lehet örömed.

Korán ügyelned kell tehát e kettőre,

Hogy bánat ne érjen későbbi időre.

A gyermek, minthogy még jól pezseg a vére:

Csak keveset gondol az egészségére;

Majd tudatlanságból, majd könnyelműségből,

Kiforgatja magát jó egészségéből!

Hogy hát korán ne juss testbeli bajokra,

Szorosan ügyelj fel eme szabályokra:

A természet rendjét hűségesen kövesd,

Igaz, bölcs törvényit, semmiben meg ne vedd:

Mértékletes légy, csak annyit evén, iván,

Mennyit természet, s nem szád, torkod kíván.

Mert ha sok étellel gyomrod megterheled,

Vagy szeszes italban örömedet leled:

Korán hinted el a bajoknak magvait,

Melyek fájdalmassá teszik szép napjaid!

Az ifjunak főképp a szeszes italok

Valóságos mérgek, s akként jár általok,

Mint a ki-fa, melyet tövében férge esz:

Friss zöldelés helyett sárgul, fonyad, kivesz.“

Közli: Halasy Béla.

Egyveleg.

— **Azon ifjaknak**, kik lombfűrészettel is foglalkoznak, melegen ajánljuk „A lombfűrész” czim alatt Pozsonyban megjelenő havi közlőnyt, melyet J a k u b e y Ferencz ritka szakértelemmel szerkeszt. A lap minden hónapban két iv gyönyörű minta mellékletet hoz. Előfizetési ára: egész évre 3 frt., félévre 1 frt. 50 kr., negyedévre 75 kr.

— **Cervantes-irodalom.** Valenciában megtalálták Don Quixote első kiadásának egyik példányát, melyben Cervantes saját kezűleg jegyzett fel néhány észrevételt és javítást, mi által hihetőleg több kétély el fog oszlani. Remélhető, hogy nemsokára a műnek új kiadása fog megjelenni, melyben e javítások és észrevételek már fel fognak használatni.

— **Megjelent:** „Ujabb költemények.” Irta B a r t ó k Lajos. Budapest. 1883. A Franklin-Társulat kiadása. A hollandi papírra nyomott díszes kiállítású kötet ára 1 frt 20 kr.

Hasznos tudnivalók.

— **Babonás hit.** A világ valamennyi műveletlen népeinél azon babonás hit uralkodik, mely szerint a nap- vagy holdfogyatkozást ezen égi testek betegségének, avagy valamely sárkány, óriás vagy daemon kísérletének tulajdonítják, ki ezen égi testeket el akarja nyelni. Ott mindenütt szokásban van a daemont áldozatok által megengesztelni, vagy fegyverzaj s egyéb lárma által az óriást vagy a sárkánykigyót elijeszteni. Az Orinoko mellett az ottomanoknál a nők ilyes alkalmakkor különös cselhez fordulnak. Míg a férfiak borzasztó zajt ütnek s a holdat esdekelve kérik, hogy még ne haljon meg, a nők csendesen és közönbösen maradnak konyhóikban. A férfiak látva, hogy semmire sem tudnak menni, visszatérnek, szidják a nőket, hogy ezek közönyösséget mutatnak barátjuk betegsége iránt, s végre kérik őket, hogy segítsenek. Ezek mindaddig vonakodnak, míg a férfiak ékszereket stb. nem ajándékoznak nekik. Most azonban a nők kimennek, nyájasan kérve a holdat, maradjon még náluk, s midőn ekkorra az elsötétedés már véget ért, a nyert siker fölött örvendve, diadalmasan térnek vissza hálás férjeikhez. — Ezer általános szokástól csak egy nép tér el; tudniillik a Gambia melletti négerék; ezek a fogyatkozás alatt csendesen maradnak, mert az ő hitök szerint csak egy macska lába takarja el előlük a holdat.

— **A francia korona-gyémántok.** Ezek 1791-ig a kincstárban voltak letéve. Részletes leltárt Bion, Christin és Delattre urak, az alkotmányozó nemzetgyűlés tagjai, vettek fel róluk, kik 1791-ben ez ügyben biztosokká nevezettek ki. E leltár a nemzeti nyomdában kinyomatott s két részben közöltetett a gyűlés tagjaival. Az első rész drágakövekről szól „korona-gyémántok” név alatt, s egyuttal értékök megbecslését is hozza. Az első fejezet: gyémántok, 16,730,403 franknyi, a második: gyöngyök, 996,700 franknyi, a harmadik: színes kövek: 360,604

franknyi, a negyedik: ékszerek, 5,834.490 franknyi értéket tüntet elő, összesen tehát 23,922,197 frankot. Maga a „regent“ 12 millióra van becsülve, s azt lehet mondani, hogy e kövek értéke azóta háromszorosa nagyobb lett. Volt ott 9547 gyémánt, 513 gyöngy, 230 rubin, 71 topáz, 150 smaragd, 134 zafir, 3 ametiszt, 8 syria gránát és 8 színes kő. A leltár másik része az ékszereket, hegyi kristályokat, vésett köveket, festményeket s a többi művészeti és tudományos tárgyakat foglalja magában; e kincsek a nemzeti muzeumba kerültek s egyik legpompásabb osztályát képezik

Apró történetkék.

Czigány-karaván.

Messze a falutól, az erdőből kifutó ér virágrakott partján, csonka koronájú füzek aljában szeret tanyát ütni a czigány-karaván. Itt nem éri el a kisbíró; pedig talán volna ok reá bőven. Vigan csap fel a száraz levelekből és galyakból rakott tűz lángja. Minél zötétebb a láng, annál vigabb az ő tekintetük, mert a füst teszi azt sötétté, és a sötét füst, sístergéstől követeve kriteriuma annak, hogy a lopot malacz, recze közeledik ama stádiumhoz — mikor chető. Ki roszalhatja, hogy a czigány szereti a malaczt? Vannak vagy tizen. Az öreg egykedvűen szivja a dohányt, melyet fiatalabbik leánya kasornyáért cserélt be a mult héten a harmadik megyében. Tünődik, gondolkozik talán a régi jó időn, mikor még szabad volt a faluba szállásolni, mikor nem vették oly nagy dolognak, ha az ember megmentett egy esendes lakót egy visító malacztól. Elmosolyodik néha, s eszébe jutnak csinyjai. Libát lopott egyszer. Felnjársalta és sütötte. Az odatévedt szolgabíró kérdi: „Loptad ugy-e?“ — „Nem én, hanem vizsbe esett segim, kifogtam s melendetem ázs istenadtát.“ A többi tag, feltétlen engedelmeskedő alattvalói az öreg vajdának, el van foglalva. A szép menyecske szappannal tisztogatja zsiros kártyáit. — A „hájdu“ — így hívják lovukat, mely a csengeri vásáron került titkos módozatok közt kezükre — jó husban van. Nem csoda, — lopottból él. A család reménye, a kis Laja bibelődik, évődik vele. Nagyapja a szőrére ülteti, aztán magára hagyja, legalább nem dönti fel a kávé. Kávé? Igen; ki tehet róla, hogy nem szalonna volt a tüzhelyen, a honnan szerezték. — Hogy Laja gyönyörű gyermek, nincs ki tagadja. Törül metszett czigány purdé. Alig hatéves és lovát már minden lelkiismeretszínálás nélkül behajítja a tilosba, nem gondolván arra, hogy onnéf könnyű szerrel kihajthatja a hajdu. A lopás nála még csak jóhiszemű elsajátítás, pajkos, tréfás csenés. Mosolyogva mutatja meg a „dade“-nak az elkojeszolt (münyelv) ostornyelet, bicskát, pipa stb.; s az apja csak annyit kérd tőle: „Nem kápták rájt?“ — „Nem.“ — „S há rájt kápták volna?“ — „Tágádtam volna.“ — „Ugy ván deneresigem: Si fncsisti, nega!“

Adomák.

— Már megint itt van kend? Hiszen csak az imént adtam oda kendnek az uradalmi kormányzó urnak szóló levelet?

Igenis, kérem alázatosan, debiz azt kikapta a szél a kezemből, és most azután jöttem vissza, ne sajnáljon másikat adni helyette a posta mester ur, van elég a posta urnak, — hanem azokból a jókorákból, ni, ne pedig olyan mihaszna kicsiket megint!

* * *

Orvos: Hány halottunk van ma?

Fölügyelő: Kilencz.

Orvos: Hiszen én tiz betegnek a számára rendeltem orvóságot.

Fölügyelő: Igenis, de egy nem vette be.

Történelmi naptár.

Összeállította: Leitner István.

Február hó.

1587. február	16.	Stuart Mária, Skothon volt királynéja, 18. évi fog-ság után, Erzsébet angol királyné parancsára ki végeztetik.
1673.	"	17. Molière, a legkitünőbb francia vigjáték-író meghalt 1622 jan. 15. szül.)
1546.	"	18. Dr. Luther Márton, a protestáns hitvallás megalapítója, hajnali 3 óra tájban meghalt. (1483 nov. 10. szül.)
1825.	"	18. Jókai Mór, legnagyobb és legtermékenyebb regény-írónk születik Komáromban.
1790.	"	20. II. József császár 50 éves korában megh.
1833.	"	21. Oroszhajóhad a Bosporusban.
1848.	" 22—24.	Harmadik francia forradalom. A király letétetik s helyébe köztársaság lép, Napoleon Lajos (a későbbi III. Napoleon császár) elnöklete alatt.
1530.	"	23. V. Károly császár felveszi a romai királyi czimet.
1467.	"	24. Guttenberg János, a könyvnyomdászat örök hírt feltalálója †.
1634.	"	25. Wallenstein (Waldstein), a harminczéves háboruban szerepelt császári hadvezérek legkitünőbbike, Butler ezredes és társai által Egerben (Csehország) meggyilkoltatik.
1849.	" 26—27.	Kápolnai csata. Ezen ütközet kimenetele inkább mondható kétesnek mint eldöntöttnek, mivel azon csekély eredmény, a mit az osztrákok csupán csak nagy áldozatok árán birtak a magyaroktól kicsikarni, még korántis m jogosít arra, hogy azt határozott győzelemnek vehetnők.
1814.	"	27. A francziák, Schwarzenberg osztrák tábornok által Arcis sur Aube melletti csatában megveretnek.
1825.	"	28. Csata a törökök és görögök közt Missolonginál.

53
ro- 55
55
y-
ud-
57
58
59
60
60
Szó-
Meg-

Temesvár, 1883. évi február hó 15-én.

I. évfolyam.

4. füzet.

DÉLIBÁB.

SZÉPIRODALMI

ÉS

IFJUSÁGI FOLYÓIRAT.

Megjelenik havonként kétszer, minden 1-én és 15-én.

Előfizetési árak :

Egész évre 4 frt., fél évre 2 frt., negyed évre 1 frt.

Felelős szerkesztő :

Kiadó-tulajdonos :

LÖWY MIKLÓS, IFJ. MAGYAR DÁVID.

Kiadó-hivatal :

MAGYAR TESTVÉREK PAPIR-KERESKEDÉSE.

TEMESVÁR,

MAGYAR TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJA.

1883.

6571 a.

Tartalom.

1. Ormós Zsigmond. Költemény Perlies Vilmától. 61 2. Ujabb népies elbeszélőink. Dr. Ferenczy Józseftől. 62 3. Magányban. Költemény Dengi Jánostól. 65 4. Talált levelek. 65 5. Arany szavak Erődi Dánieltől. 66 6. Hölgyek lantja : „Mint a csermely“, költemény Hajnalkától, „Barátnőm emlékkönyvébe Perlies Vilmától 67 8. A csalódásról Egyed Mózesétől. 68 9. Válogatott mondások. 71 10. A rokkant. Temesi Lászlótól 72	11. Gyermek évek. Költemény Kovács Antal-tól. 12. Sándorka. Rajz Osikós M.-tól. 74 13. Epigrammok. Steiner Oszkártól. 75 14. A szerb hősköltészet. Sztura Szilárdtól. 75 15. Ifjuság számára : Egészségtani szabályok. Egyveleg. Hasznos tudnivalók. 77 17. Apró történetkék. 79 17. Adomák. 80 18. Történelmi naptár. 80 A borítékon : Számrejtvény. Szórejtvény, Kérdések. Feleletek, Megfejtések. Szerk. üzenetek.

Két jutalom.

A középiskolai ifjusághoz!

A több oldalról hozzánk érkezett megkeresésnek engedve, a „Déliab“ számára irandó novella beküldési határidejét **1883. évi márczius hó 31-ikére** meghosszabbítjuk. Egyszersmint — **a cs. és kir. aranyon kívül** — még egy jutalmat tűzünk ki. Az arany a viszonylag legjobbnak talált, s e mellett abszolút becsü novellának, — s a most kitűzött jutalom : egy, Temesvár sz. kir. várossá léételének századik évfordulója alkalmából veretett **nagy ezüst érem** a második legjobbnak talált novellának fog kiadatni. Pályázhat minden középiskolai tanuló. A novella nem terjedhet többre három írott ivnél. **s kalandos szerelmi historiat nem tartalmazhat.** A jutalmak a két legjobbnak talált novellának fognak odaitéltetni, de csak annak adatnak ki, ki a „Déliab“ előfizetője. A kéziratok idegen kézzel irva, jeligés levélkével ellátva, melyben a szerző neve és lakhelye legyen elzárva, a jelzett napig lapunk szerkesztőségéhez küldendő. A beérkező pályaművek fölött egy, arra külön fölkérendő szakférfiakból álló bizottság fog itélni.

Kérdések.

— Nagyonlekötelezne azon t. előfizető társam, ki e lap utján közölné velem a 9 görög muzsát. Egy alföldi diák.

— P. A. N.-K—n. Ki tudatná velem e lap utján, hogy ki volt a „Bozarisz Márk“ című vers szerzője, s hogy hol kapható az.